

Artvin Çoruh Üniversitesi
İlahiyat Araştırmaları
Dergisi
Yıl: 2018, Cilt:2, Sayı:1
Sayfa: 125-154
e-ISSN: 2602-3253

AKADEMİK-US

Artvin Coruh University
Journal of Theological
Researches
Year: 2018, Vol:2, Issue:1
Pages:125-154
akademikus.artvin.edu.tr

جامعة أرتوین جوروه
مجلة بحوث الإلهيات
السنة: ٢٠١٨، المجلد: ٢،
العدد: ١
الصفحة: ١٢٥-١٥٤
p-ISBN: 2587-0750

Hubeyş et-Tiflîsî'nin Vücûhu'l-Kur'ân Adlı Eseri The Work Named as Vucuhu'l Koran of the Hubeysh al-Tbilisi وجوه القرآن لحبيش التفليسي

Fikri GÜNEY

Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Gümüşhane, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi,
fikriguney@
gumushane.edu.tr

Makalenin:

Geliş Tarihi:

19.06.2018

Kabul Tarihi:

01.10.2018

Elektronik Yayın

Tarihi:

05.10.2018

Özet

Çalışmamız Tiflisli Hubeyş b. İbrâhîm b. Muhammed'in Fars dilinde kaleme aldığı ve Anadolu'da telif edilen en eski İslami eserlerden biri olan "Vücûhu'l-Kur'ân"ı tanıtmayı, Kur'ân ilimleri ve Arap Dili alanlarındaki yerini incelemeyi amaçlamaktadır. İlgili literatür ve alan çalışmalarında mutlaka kaydedilmiş olmasına rağmen içeriği üzerinde yok denecek kadar çalışma olması konunun dikkat çekici yönünü oluşturmaktadır. Çok anlamlı Kur'ân kelimelerini inceleyen ve bağlı olduğu ilim dalıyla aynı ismi taşıyan "Vucûhu'l-Kur'ân"ın kapsam ve metodu, benzer eserlerle karşılaştırmalar yapılmak suretiyle belirginleştirilecek, dine bakışla dil seçkileri arasındaki etkileşim tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Arap Dili, Sözlük, Vücûh, Hubeyş et Tiflisi

Abstract

Our work Tfilisi Hubeyş b. Ibrahim b. Muhammad's "Vücûhu'l-Qur'an" is to introduce his work. When introducing this work, it is to make comparison between the works which are copyrighted with the same name or similar names, to reveal the difference. The greatest feature of this work is Persian. It has been expressed in the name of the work which he has benefited from a part of the works that have been offered to him naturally. What is Body and Nazir? What is it about the Qur'an? What is the contribution to the understanding of the Qur'an? Information on these will be provided. We will also try to present some of the concepts that Tiflis tried to explain in his work in the last section.

Keywords: Qur'an, Hubeysh al-Tbilisi, Vücûh ve'n-Nazâir, dictionary.

الملخص

بحثنا هذا تعريف بالكتاب التي كتبه الشيخ أبو الفضل ابراهيم بن محمد التفليسي بعنوان وجوه القرآن. ونقارن بكتب التي صنف بهذا العنوان من قبله لكي نعرف فرق هذا الكتاب مم كتب من قبل. أعظم التميز بهذا الكتاب أنه كتب بالفارسية و أول ما كتب بهذه اللغة. يعبر المؤلف في مقدمته أنه استفاد من الكتب التي كتب من قبله ككتب مقاتل بن سليمان و الثعلبي و شابور و النقاش الواضح. نحن سنعرض موجزا في هذا المقال عن معنى الوجوه والنظائر. و سنعرض نموزجا من الكلمات التي ورد في القرآن الكريم في أكثر وجوه من هذا الكتاب.

كلمات المفتاحية : حبيش التفليسي، الوجوه والنظائر، اللغة، القرآن الكريم.

Giriş

1. VÜCÛHU'L-KUR'ÂN

Ebu'l-Fazl Hubeyş b. İbrâhîm b. Muhammed et-Tiflîsî'nin "Vücûhu'l-Kur'ân" adlı eserine geçmeden önce "vücûh" kavramı ve bununla beraber zikredilen "nezâir" kavramı üzerinde kısaca durmak gerekmektedir.¹

Lügatte vücûh; "vech" kelimesinin çoğulu olup bir şeyin ön kısmı, zat, yüz, bir şeyin evveli, bir kavmin ve bir beldenin efendisi, makam, mevki, cihet, benzer, kalp, tarik, sahih, şekil, meselenin bilinen tarafı vb. manalarda kullanılmaktadır.²

Lügatte nezâir; nazîre kelimesinin çoğulu olup; emri tutulan, kendisinden iyilik beklenen şerefli, faziletli, değerli kimseler demektir. İkişer ikişer; eş ve önce anlamlarına gelir.³

el-Vücûh ve'n-Nezâir ifadesi, "Ulûmu'l-Kur'ân" olarak da bilinen Kur'ân ilimlerinde bir bölümün adıdır. "Vücûhu'l-Kur'ân" şeklinde kullanıldığında, Kur'ân'da yeralan âyetlerin mânâları demektir. Diğer bir ifadeyle, Kur'ân'ı Kur'ân ile yani âyeti âyet ile tefsir etmek anlamına gelmektedir.⁴

Lâfız, şekil, bazen de mânâ bakımından birbirine benzeyen kelime, lâfız ve âyetler nezâir bağlamında değerlendirilir.⁵ Kur'ân'ı anlamaya yönelik ilk açıklamaları yapan Hz. Peygamberdir. Vücûh ve nezâir terimlerini ilk tanımlayanın Hz. Peygamber olduğunu kaynaklarda aktarılan iki rivayetten anlıyoruz. Birincisi İbn Abbas'ın (ö.68/687-88) "Kur'ân çok anlamlıdır (zû vücûh) yani farklı anlamlara gelmeye yakındır. Bu nedenle siz ona, en uygun olan anlamı verin" şeklindeki rivayetidir.⁶ İkincisi ise Ebu'd-Derdâ (ö. 32/652-[?]) tarafından

---

¹ Bu konuda son zamanlarda yazılmış örnek makaleler için bkz. Halit Zevalsız, "Kur'ân ilimlerinde el-Vücûh ve'n-Nazâir"; Muhammed Abdus Settar, "Vücûhu'l-Kur'ân: Tefsir Literatürünün bir Branşı"; Süleyman Kaya, "Vücûh ve Nezâir Kitapları Bağlamında Te'vil Kavramı".

² Râgıp, *el-Müfredât*, s. 513-514; İbnu'l-Esir, *en-Nihâye*, V/158; İbni Manzûr, *Lisanu'l-Arab*, XIII/555; Fîruzâbâdî, *Besâir*, V/166-167; Mukâtil b. Süleymân, *el-Vücûh ve'n-Nazâir*, (Neşr. Ali Özek, mukd., s. 26.)

³ Mütercim Asım Efendi, *Kâmûs Tercümesi*, II/126-127; Mukâtil b. Süleyman, s. 26.

⁴ Özek, Ali, "Kur'ân'da İlmu'l-vucûh ve'n-Nazâir", s. 363-364.

⁵ Özek, Ali, "Kur'ân'da İlmu'l-vucûh ve'n-Nazâir", s. 364.

⁶ Dârekutnî, *es-Sünen*, (haz. Âdil Ahmed Abdülmevcûd- Ali Muhammed Muavvaz), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2001, c.III, s. 378.)

nakledilen “Kişi Kur'ân'ın birçok anlama (vücûh) geldiğini bilmedikçe fakih olamaz.” ifadedir.⁷

Zerkeşî ve onu izleyen Süyûtî ile Taşkoprizâde gibi âlimler, ilk kaynaklardaki açıklamalara bağlı kalarak bir kelimenin farklı yerlerde ifade ettiği farklı anlamlara vücûh, aynı kelimenin farklı yerlerde aynı anlamda kullanılan lafızlarına da nezâir denilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.⁸

İbnü'l-Cevzî'ye (ö.597/1201) göre “el-vücûh ve'n-Nezâir” kavramı, Kur'ân-ı Kerim'de bir çok yerde aynı lafız ve aynı hareke ile zikredilen, aynı zamanda birbirinden farklı anlamlar kastedilen bir kelimedir. “el-vücûh” kavramı kelimenin manasına, “en-Nazâir” kavramı ise kelimenin lafzına delalet eder. Bu nedenle de her iki kavram da bir arada “el-vücûh ve'n-Nazâir” şeklinde kullanılarak bu adla kitaplar yazılmıştır.⁹ Bu adla yazılan eserlerin bazılarını Hacı Halife Keşfu'z-Zunûn adlı eserinde zikretmiştir.¹⁰

2. KİTAP HAKKINDA

Ebu'l-Fazl Hubeyş b. İbrâhîm b. Muhammed et-Tiflîsî'nin¹¹ (Dip notta Hayatı Hakkında kısa bilgi ver) çalışmamıza konu olan “Vücûhu'l-Kur'ân” adlı eseri, Anadolu'da Farsça yazılmış en eski eserlerden biridir. Kaynaklarda eserin müellif nüshasının “Kitâbu vücûhi'l-Kur'ân” ismiyle Âtîf efendi Kütüphanesi'nde bulunduğu belirtilmektedir.¹² Nüsha 24 Safer 558/1 Şubat 1163 tarihinde Konya'da tamamlanmıştır.¹³

⁷ Mukâtil b. Süleyman, *el-Vücûh ve'n-Nezâir fi'l-Kur'âni'l-azîm*, (haz. Hâtim Sâlih ed-Dâmin, Merkezi Cum'a el-Mâcid li's-sekâfe ve't-Türâs, Dübey 2006; Ayrıca Mukâtil'in bu hadisi kitabının girişinde zikrettiğine dair bir bilgi için de bkz. Suyûtî, *el-İtkân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru İbn Hazm, Beyrut 1429/2008, s.264.

⁸ ez-Zerkeşî, Bedreddîn Muhammed b. Abdullah, *el-Burhân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, (thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim), Mektebetu Dâru't-Türâs, Kahire t.y., I, 193; es-Suyûtî, Celâleddîn, *el-İtkân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, (thk. Şuayb el-Arnaût, haz. Mustafa Şeyh Mustafa), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1429/2008, II, 121; Taşkoprüzâde, Ahmed b. Mustafa, *Miftâhu's-sa'âde ve misbâhu's-Siyâde fi Mevdû'âti'l-'Ulûm*, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1405/1985, II, 415.

⁹ İbnü'l-Cevzî, İmam Ebi'l-Ferec Abdurrahmân, *Nuzhetu'l-E'yuni'n-Nevoâzir fi 'ilmi'l-vücûh ve'n-Nazâir*, (thk. Muhammed Abdulkerim Kâzım er-Râdî), Muessetu'r-Risâle, 3.Baskı, Beyrut 1407/1987, s.83.

¹⁰ Mustafa b. Abdullah Hacı Halife Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-Zunûn 'an Esâmi'l-Kutub ve'l-Füûn*, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, Beyrut, t.y., C.II, S. 2001;

¹¹

¹² Ahmet Ateş, “Hicrî VI-VIII. (XII-XIV) Arasında Anadolu'da Farsça Eserler”, s.97-101.

¹³ İzgi, “Hubeyş et-Tiflîsî”, DİA, XVIII/268-270; Müellifin hayatına da kısaca değinilen ve eser hakkında İran'da yapılan makale çalışması için bkz. A'zam Perçem, Pervin Fenâyî; 128 | F. GÜNEY / AKADEMİK-US 2(1): Haziran 2018

Mehdi Muhakkik tarafından tahkik edilmiş olan eserin Tahran 1340/1921 tarihli basımı çalışmamızda esas alınmıştır.¹⁴ Kitabın nüshası hakkında muhakkik şunları kaydetmektedir:

“Eser Tahran üniversitesi merkez kütüphanesindeki mikro filminden alınarak tahkik edilmiştir. Âtîf efendi kütüphanesinde 3246 numarada kayıtlıdır. Mikro filmi Mücteba Mînavî tarafından üniversite merkez kütüphanesine getirilmiştir. Üniversite merkez kütüphanesinde 60 numarada kayıtlı olup muhafaza edilmektedir. Bu nüsha 143 yapraktan oluşmaktadır. Her sayfası 17 satırdan ibarettir. “Vücûhu'l-Kur'ân”ın yaprakları 142 adetle tamamlanmıştır. Birinci yaprağın ön kısmı önsözden oluşmaktadır. “Vücûhu'l-Kur'ân” adlı bu kitabı seçtim ki, müfessirlerin sözlerini tasnif eden Şeyh Edîb Ebi'l-Fadl Hubeyş b. İbrahîm b. Muhammed et-Tiflîsî (r.a.)'ye aittir. Kitabın önsözü 1, 2 yapraktan oluşup 6 satırdan ibarettir. Satırlar 7-8 cm uzunluğundadır. Ancak birinci sayfanın kenarında yazarın hattına (yazısına) benzemeyen şu not mevcuttur. “Talep edilen bu kitap musannif el-Fâdil et-Tiflîsî'nin hattıyladır” şeklinde bir yazı vardır. Bana göre bu kitap musanniften nakledilmiş olup ve kendi hattı/yazısı değildir. Hatta kitabın sonunda “*كتبه مصنف أبو الفضل حبیب الخ.*” ibaresi yazılmıştır. Bu da bu nüshanın rivayet nüshası olduğunun delilidir. Kitabın tarihi sabit/belli değildir. Açıkçası yedinci asra tekabül eder. Birinci sayfada mühür bulunmaktadır. Mühür üzerinde: “Şeyh Muhammed Efendi camisine vakf edilmiştir.” ifadesi yer almaktadır. Bu mühür son sayfada da aynı ifadeyle mevcuttur.”¹⁵

Tiflîsî kitabının mukaddimesinde eserini ne için yazdığını, hangi âlimlerden ve eserlerinden faydalandığını bildirmektedir. Kendi yazdığı bu eserin diğerlerinden farkı hakkında da kısa bir bilgi vermektedir.

3. ESERİN MUKADDİMESİNİN TERCÜMESİ

“Bağışlayıp Affeden Allah'ın (Tanrının) Adıyla. İki cihanın yaratıcısı olan Allah'a hamd ve şükür olsun. O el-Mâlik (المالك), zü'l-Celâl (ذو الجلال) ve ed-Deyyân'dır (الديان). Gök, yıldızlar ve erkânı (rükünleri) yaratandır. Yer ve göğün rızkını verendir. el-Kâdir (القادر), el-Ferd (الفرء) ve Kur'ân'ı indirendir. Yaratılmışların efendisi Muhamed

---

Kârkerd-i İlm-i Der âlet der Kesreti Mânayî-i Vücûh-i Kur'an:Mütalâat-i Kur'ânî, Sayı:14, s.121-145, 1392, İnan.

¹⁴ Et-Tiflîsî, Vücûhu Kur'an, (Tahkik: Mehdi Muhakkik), 1340. ; Zavalısız, Halit, Yrd. Doç. Dr. Makale “Kur'ân ilimlerinde el-vücûh ve'n-Nazâir”, s. 86.

¹⁵ Et-Tiflîsî, Vücûhu Kur'an, (Tahkik: Mehdi Muhakkik), s. 33-34.

(a.s.)'a Selâm olsun. O peygamberlerin sonuncusu ve zamanın en zarif kişisidir. Al ve ashabına selam olsun.

Şeyh, edip Ebu'l-Fadl Hubeyş b. İbrahim b. Muhammed et-Tiflîsî (Allah ondan Razi olsun) der ki: Beyânu't-Tasrîf kitabımı tamamladığımda Mukatil b. Süleyman'ın (Allah ona rahmet etsin) Arap Dilinde telif edilmiş olan Vücûhu'l-Kur'ân kitabına baktım. Bu kitap; Kur'an'da zikredilen isim, fiil ve edatlardan oluşan birçok kelimenin iki veya üç vechini açıklamaktadır. Ebu'l-Hüseyn es-Sa'lebî'nin –Allah ona Rahmet eylesin- tefsirinde ise, dört beş vechli kelimelerin çoğu defa üç dört vechinin açıklandığını gördüm. Sa'lebî tefsirinde ise, ihtisar metodu benimsendiğinden altı yedi vechli kelimelerin pek çok vechinin ihmal edildiğini gördüm. Ayrıca mezkur eserde bir tertip usulü olmadığı için aranılan kelimeler kolayca bulunamıyordu. Yukarıdaki eserleri en geniş içerikte ve en elverişli tertipte görmediğim için hem içeriği eksiksiz ve hem de sistematik bir Vücûhu'l-Kur'ân kitabı yazarak benden sonrakilere adımı hayırla yâd edecekleri bir eser bırakmak istedim. Yazmayı planladığım bu kitapta; Sa'lebî, Surâbâdi, Nakkâş, Şâpûr ve Vâdih tefsirleriyle İbn Kuteybe'nin Müşkilü'l-Kur'an'ı ile Garibu'l-Kur'ân'ı ve 'Uzeyrî'nin Vücûhu'l-Kur'ân adlı eserlerinin tamamı öz olarak mevcut olacaktır. Sonra bu zikredilen kitaplardaki kelimeleri mu'cem harflerinin sırasına göre tertip ederek isim, fiil ve edatları, Kur'ân'da kullanıldığı şekliyle alfabetik dizinini yapmayı amaçladım. Her kelimeyi gücümün yettiğince fars dilinde açıklamak istedim. Her vechi şerh ederken eserimizin sıhhatine halel getirmemek adına, diğer kitaplardan birebir nakiller yapıp her bir kelimeye ilgili âyetlerden örnekler vereceğim. Böylece Kur'an'ın Kur'an'la tefsiri yöntemini uygulayacağım. Kur'an'ın bazı derin anlamlarını anlamada sorun yaşayan kişiler, bizim bu kitabımızda konular açık ve kesin delillerle ele alındığından aydınlanacaklardır. Bu itibarla okuyucular, konuyla ilgili diğer kitaplara ihtiyaç duymayacaklardır. Müfessirlerin ittifak etmedikleri ve zayıf olan vechleri ise bu kitaba almadım.

Bu kitabı tamamlamak ve Kur'an lafızlarını en doğru şekliyle açıklamak için Hakk Teâlâ'dan yardım ve inayet, her iki dünyada sevap ve ecir dilerim. Ayrıca kitabımızı okuyanların ve öğrencilerin bana dua etmelerini isterim. Bu yolun yükünü yüklenen büyük âlimlerden de dua beklerim. Tevfik Allah'tandır ve ben O'na gerçekten tevekkül ettim.¹⁶

¹⁶ Et-Tiflîsî, Vücûhu'l-Kur'ân adlı eserinin mukaddimesi, (Tahkik: Mehdi Muhakkik), 1340.
130 | F. GÜNEY / AKADEMİK-US 2(1): Haziran 2018

4. HUBEYŞ et-TİFLÎSÎ'NİN KAYNAKLARI

Hubeyş et-Tiflîsî'nin *Vücûhu'l-Kur'ân* adlı serine kaynaklık eden eserlerin ve kişilerin neler ve kimler olduğu kobusunu araştırdığımızda karşımıza bazı eserler ve şahsiyetlerin çıktığını görüyoruz. Bu eser ve şahsiyetleri mukaddimesinde bulmak mümkündür.

Hubeyş et-Tiflîsî, *Vücûhu'l-Kur'ân* adlı eserinin mukaddimesinde "Mukâtil b. Süleymân, Sa'lebî, Surâbâdi, Nakkâş, Şâpûr ve Vâdih tefsirleriyle İbn Kuteybe'nin *Müşkilü'l-Kur'an*'ı ile *Garîbu'l-Kur'ân*'ı ve 'Uzeyrî'nin *Vücûhu'l-Kur'an* adlı eserlerini zikretmektedir. Bu eserlerin tamamı özet olarak mevcut olacaktır" ifadesini kullanmaktadır.¹⁷

Örneğin Mukâtil b. Süleyman'ın "el-Vücûh ve'n-Nezâir fî'l-Kur'ân" adlı eserine baktığımızda bir tertibin olmadığını görüyoruz, yani hicâ harfleri ile başlamadığını görüyoruz. Ebu'l-Fazl Hubeyş et-Tiflîsî ise eserine hicâ harfleri sırasıyla olup kendi seçtiği kelime ile başlamaktadır. Aynı zamanda Tiflîsî'nin seçtiği kelimeler, Mukâtil b. Süleyman'ın seçtiği kelimelerden biraz daha farklı olup tamamen aynı kelimeleri içermemektedir. Tertip olarak ise bütün "vücûh" kitaplarında olduğu gibi aynı tertibi kullanmıştır. Yani kelimeyi, anlamını ve aynı anlama gelebilecek diğer âyetleri sıralamaktadır. Hubeyş et-Tiflîsî bu sırayı takip ederken kelimeyi verdikten sonar Farsça anlamını, daha sonar âyetleri sıralarken de her âyette geçen o kelimenin anlamını Arapça olarak verdiğini görüyoruz. Zaman zaman vecihlerin sonunda da bu anlama gelebilecek âyetlerin Kur'ân'ı Kerim'de çok olduğunu ifade etmektedir. Mukâtil b. Süleyman "الهدى" kelimesinden başlar, Tiflîsî ise "الأخرة" kelimesinden başlamıştır. Tabi bunlar aynı zamanda muhakkiklerin de tertibi ile bilinmektedir.

İbn Sellâm'ın eseri Ebî Sa'lebe diye ifade edilmektedir. Ve Tiflîsî de bu Tefsîr-i Sa'lebî diye adlandırmıştır. Bu eser de Mukâtil b. Süleyman'ın tertibi üzere yazıldığını ve aynı kelime ile başladığını görüyoruz. Muhakk'ın ifadesinden de 115 kelime zikrettiğini anlıyoruz.

¹⁷ Et-Tiflîsî, *Vücûhu'l-Kur'an* adlı eserinin mukaddimesi, (Tahkik: Mehdi Muhakkik), 1340.

5. ESERİN METODU

Eserin metodu hakkında bilgi vermek amacıyla Tiflîsî'nin "Vücûhu'l-Kur'ân" adlı eserinde ibadete taalluk eden bazı kavramları seçtik. Tiflîsî'nin bu kavramlarla ilgili Kur'ân-ı Kerim'den seçtiği âyetleri tek tek verdik. Bu âyetlere hangi anlamları verdiğini zikrettik. Kavramları kaç vecihle zikrettiğini ve bu vecihlerde zikredilen anlamları Fars Dilinden çevirerek verdik.

الصلاة NAMAZ

Kur'ân'da "Salat" kelimesinin yeri yedi vecih iledir:

Birinci vecih; Salat kelimesi "Namaz" anlamındadır.¹⁸

Allah Teâlâ Bakara suresinde şöyle buyurmaktadır: الَّذِينَ (يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ) "Onlar gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar."¹⁹ yani beş vakit namazı tamamlarlar.²⁰

Hûd Suresinde de (وَاقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ) (Ey Muhammed!) Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür."²¹

(اقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى عَسْقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنِ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ) "Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırınca kadar (belli vakitlerde) namaz kıl; bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şahitlidir. "²² yani beş vakit namazdır. Kur'ân-ı Kerim'de bu konuda çokça âyet vardır.²³

İkinci vecih: "Salât" kelimesi dua anlamındadır.

Tevbe Suresinde şöyle denir: (خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) "Onların

¹⁸ Vücûhu'l-Kur'ân, 173.

¹⁹ Bakara Suresi, 2/3.

²⁰ Vücûhu'l-Kur'ân, 173.

²¹ Hud Suresi, 11/114.

²² İsra Suresi, 17/78.

²³ Vücûhu'l-Kur'ân, 173.

mallarından sadaka al; bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin. Ve onlar için **dua et**. Çünkü **senin duan** onlar için sükûnettir (onları yatıştırır). Allah işitendir, bilendir. ”²⁴ Yani “senin duan” demektir.²⁵

Üçüncü vecih: “Salât” kelimesi selamlama anlamındadır.

Ahzâb suresinde şöyle buyrulmaktadır: **إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ** “Allah ve melekleri, Peygamber'e çok **salevât** getirirler. Ey müminler! Siz de ona **salevât** getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin. ”²⁶ Yani “Onu selamlıyorlar manasındadır.

Dördüncü vecih: “Salât” kelimesi af ve rahmet manasındadır.

Bakara Suresinde **(أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ)** “İşte Rablerinden **bağışlamalar ve rahmet** hep onlardır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır. ”²⁷ şeklinde “Rabbinden bir mağfiret ve Rahmet vardır” anlamındadır.²⁸

Tevbe Şuresinde de **(وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا كَفَرُوا بِهِ كَيْدًا يُنْفِقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَرَبُّهُ يَرْحَمُ الْغَافِلِينَ)** “Bedevîlerden öylesi de vardır ki, Allah'a ve ahiret gününe inanır, (hayır için) harcadığını Allah katında yakınlığa ve **Peygamber'in dualarını almaya** vesile edinir. Bilesiniz ki o (harcadıkları mal, Allah katında) onlar için bir yakınlıktır. Allah onları rahmetine (cennetine) koyacaktır. Şüphesiz Allah bağışlayan, esirgeyendir. ”²⁹ Yani “Peygamber (a.s.)'ın istiğfarı” anlamında gelmiştir.³⁰

Beşinci vecih: “Salât” kelimesi din anlamındadır.

Hûd Suresinde **(قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ نَدِينُكَ يَا شُعَيْبُ)** “Dediler ki: Ey Şuayb! Babalarımızın taptıklarını (putları), yahut mallarımız hususunda dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana **namazın mı (dinin mi)**

²⁴ Tevbe Suresi, 9/103.

²⁵ Vücûhu'l-Kur'ân, 173.

²⁶ Ahzab Suresi, 33/56.

²⁷ Bakara Suresi, 2/157.

²⁸ Vücûhu'l-Kur'ân, 173.

²⁹ Tevbe Suresi, 9/99.

³⁰ Vücûhu'l-Kur'ân, 173.

emrediyor? Oysa sen yumuşak huylu ve çok akıllısın! ”³¹
şeklinde yani, “Dinin mi sana emrediyor?” demektir.³²

Altıncı vecih: “Salât” kelimesi “Salât” kelimesi Yahudilerin ibadet yeri anlamındadır.

(الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمْتُمْ صَوَامِعَ وَبِيَعٍ وَصَلَوَاتٍ)
“Onlar, haksız yere, sırf, "Rabbimiz Allah'tır" demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah'ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, içlerinde Allah'ın adı çok anılan **manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler** muhakkak yerle bir edilirdi. Şüphesiz ki Allah kendi dinine yardım edene mutlaka yardım eder. Şüphesiz ki Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.”³³ yani “Yahudi sineogluları / duaları” demektir.³⁴

Yedinci vecih: “Salât” kelimesi namazda Kur'ân okumak anlamındadır.

(قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ)
“De ki: "İster Allah diyerek, ister rahmân diyerek yakarın; hangisiyle yakarsanız olur, bütün çünkü güzel isimler O'na mahsustur." **Namazında** niyazında sesini fazla yükseltme, fazla da kısma, ikisinin arasında bir yol tut.”³⁵ yani, “Namazda Kur'ân okumandır.” Anlamına gelir.³⁶

İMAN

Bilin ki Kur'ân'da İmanın altı vechi vardır.:

Birinci vecih; İman “güvende kılmak” anlamındadır.”

(هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ)
“O, öyle Allah'tır ki, kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. O, mülkün sahibidir, eksiklikten münezzehtir, selâmet verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır, üstündür,

³¹ Hud Suresi, 11/87.

³² Vücûhu'l-Kur'ân, 173.

³³ Hac Suresi, 22/40.

³⁴ Vücûhu'l-Kur'ân, 174.

³⁵ İsra Suresi, 17/110.

³⁶ Vücûhu'l-Kur'ân, 174.

istediğini zorla yaptıran, büyüklükte eşi olmayandır. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir.”³⁷ Yani “Allah müminleri ateşten(cehennemden) emin kılandır/güvende kılandır.”³⁸

İkinci vecih; İman “Kalple değil dil ile Allah’a teslimiyetin ifadesi olan İslâm’ın zahiridir.”

Hucurat Suresinde şöyle buyrulur: (قَالَتِ الْأَعْرَابُ أَمَّا قُلٌّ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ اللَّهُ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) “Bedeviler "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz. (Öyle ise, "iman ettik" demeyin.) "Fakat boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah'a ve Peygamberine itaat ederseniz, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”³⁹ yani; “Zahirde kalbin tasdiki olmadan dille ikrar” demektir.⁴⁰

Münafikûn Suresinde de: (ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ) “Bu, onların önce iman edip sonra inkar etmeleri, bu yüzden de kalplerine mühür vurulması sebebiyledir. Artık onlar anlamazlar.”⁴¹ yani; “Açıktan dille iman ettiler sonra gizlice kalpten inkâr ettiler. Allah ve Rasûlünü tasdik etmediler.” demektir.⁴²

Üçüncü vecih; İman “Doğru sözlü olmak, kalbin ve dilin doğruluğudur” demektir.

Hucurat Suresinde şöyle buyruluyor: (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ) “Müminler ancak, Allah’a ve resulüne iman eden, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda malları ve canlarıyla cihad eden kimselerdir. İçleri dışları bir olanlar işte bunlardır.”⁴³ yani; “Kalp ile tasdik ederler ve dille okurlar.” Demektir.⁴⁴

Dördüncü vecih; İman “Şeriat” demektir.

³⁷ Haşr Suresi, 59/23.

³⁸ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 40.

³⁹ Hucurat Suresi, 49/14.

⁴⁰ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 40

⁴¹ Münafikun Suresi, 63/3.

⁴² Vücûhu'l-Kur'ân, s. 41.

⁴³ Hucurat Suresi, 49/15.

⁴⁴ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 41.

Şura Suresinde şöyle buyrulur: **وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُوراً نُهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَكُونُ مِنْهُ لَمُسْتَقْبِئاً** “İşte sana da, emrimizle, bir ruh (kalpleri diriltlen bir kitap) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi, kendisiyle doğru yola eriştireceğimiz bir nur yaptık. Şüphesiz ki sen doğru bir yola iletiyorsun; göklerdeki ve yerdeki her şeyin sahibi olan Allah'ın yoluna. İyi bilin ki, bütün işler sonunda Allah'a döner. ”⁴⁵ Yani; “Kur'ân ve Şeriat nedir bilmiyorsunuz.” Demektir.⁴⁶

Beşinci vecih; İman “Beytu'l-Makdis yönüne doğru Namaz kılmak” anlamındadır.

Bakara Suresinde şöyle buyrulur: **وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنُعَلِّمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ. وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ**

“Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah'ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl'e tabi olanlarla, gerisin geriye dönecekleri ayırt edelim diye kible yaptık. Allah **imanınızı** boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir. ”⁴⁷ Yani; “Beytu'l-Makdis'e doğru kıldığınız namazlarınızı zayi etmez.”⁴⁸

Altıncı vecih: İman “Tevhid” demektir. Şöyle ki,

Maide Suresinde: **الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلْلٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلْلٌ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ الَّتِي أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ** “Bu gün size temiz ve hoş şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâl, sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir. Mü'min kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla; evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir. Her kim de

⁴⁵ Şurâ Suresi, 42/52.

⁴⁶ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 41.

⁴⁷ Bakara Suresi, 2/143.

⁴⁸ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 41.

inanılması gerekenleri inkâr ederse bütün işlediği boşa gider. Ahirette de o, ziyana uğrayanlardandır. "49 Yani; "Tevhidi inkar eden" demektir.

Nahl Suresinde de: (مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ مِنَ الْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ عَذَابٌ مِنْ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ) Yani; "Kim **iman** ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi **iman** ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır." 50 Ayette geçen iman kelimesi "Tevhid" anlamında kullanılmıştır.51

İSLAM

Bilin ki Kur'ân-ı Kerim'de "İslâm" üç vecih üzere manası vardır:

Birinci vecih: İslam "Halis kılmak/ait kılmak" demektir.

Cenab-ı Allah Bakara Suresinde şöyle buyuruyor: (إِذْ قَالَ رَبُّهُ) Cenab-ı Allah Bakara Suresinde şöyle buyuruyor: (إِذْ قَالَ رَبُّهُ) "Rabbi ona "İhlâslı ol/ait kıl" dediğinde "Alemlerin Rabbine **halis kıldım/ait kıldım**" demişti." 52 Yani; "İhlâslı ol/ait kıl, 'Alemlerin Rabbine halis kıldım/ait kıldım' dedi." 53

Al-i İmran Suresinde de : (فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسَلَمْتُ لِلَّهِ وَمَنْ أَتَّبَعَنَ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ ءَأَسَلَمْتُمْ فَإِنْ أَسَلَمُوا فَقَدِ إِهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) "Seninle tartışmaya girerlerse, de ki: "Ben, bana uyanlarla birlikte kendi özümü Allah'a **ait kıldım**." Kendilerine kitap verilenlere ve ümmîlere de ki: "Siz de **İslâm'ı kabul ettiniz mi?**" Eğer **İslâm'a girerlerse** hidayete ermiş olurlar. Yok, eğer yüz çevirirlerse sana düşen şey ancak tebliğ etmektir. Allah kullarını hakkıyla görendir." 54 Yani; "Bana uyanlarla beraber dinimi Allah için halis/ait kıldım." Denmektedir. 55

Sonra da dendi ki; (وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ ءَأَسَلَمْتُمْ ...) " Ehl-i kitaba ve ümmîlere, "Siz de Allah'a **teslim oldunuz mu?**"

49 Maide Suresi, 5/5.

50 Nahl Suresi, 16/106.

51 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 41.

52 Bakara Suresi, 2/131.

53 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 20.

54 Al-i İmran, 3/20.

55 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 20.

de!"⁵⁶ Yani; "Tevhidi -Allah'a- halis/ait kıldınız mı, eğer halis/ait kıldılarsa (doğru yolu buldular demektir)."

Lokman Suresinde de : وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (Kim iyilik yaparak kendini Allah'a ait kılar/teslim ederse, şüphesiz en sağlam kulpa tutunmuştur. İşlerin sonu ancak Allah'a varır."⁵⁷ denmektedir. Yani; "kim dininde ihlâslı/samimi olursa" demektir. Bu mana Kur'ân-ı Kerim'de çöktür.⁵⁸

İkinci vecih: İslam "ikrar etmektir." Kullarına böyle der.

Al-i İmran suresinde denir ki: أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْنَعُونَ وَلَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (Göklerdeki ve yerdeki herkes ister istemez ona boyun eğmişken ve ona döndürülüp götürülecekken onlar Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar?"⁵⁹ Yani; "yerde ve gökte olanlar onu ikrar etti."⁶⁰

Tevbe suresinde de: يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَعَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكْ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (Bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Hâlbuki o küfür sözünü söylediler ve (sözde) Müslüman olduktan sonra inkar ettiler. Ayrıca başaramadıkları şeye (peygamberi öldürmeye) de yeltendiler. Sırf, Allah ve Resûlü kendi lütfu ile onları zengin kıldığı için intikam almaya kalktılar. Eğer tövbe ederlerse kendileri için hayırlı olur. Şayet yüz çevirirlerse Allah onları dünyada ve ahirette elem dolu bir azaba çarptıracaktır. Artık onlar için yeryüzünde ne bir dost ne de bir yardımcı vardır."⁶¹ Yani; "İkrar ettikten sonra asla ihlâslı olmadılar."⁶²

Hucurât suresinde de: قَالَتِ الْأَعْرَابُ أَمَّا قُلٌّ لَمْ تُوْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (Bedevîler "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz. (Öyle ise, "iman ettik" demeyin.) "Fakat boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah'a ve

⁵⁶ Al-i İmran, 3/20.

⁵⁷ Lokman Suresi, 31/22.

⁵⁸ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 20.

⁵⁹ Al-i İmran Suresi, 3/83.

⁶⁰ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 20.

⁶¹ Tevbe Suresi, 9/74.

⁶² Vücûhu'l-Kur'ân, s. 20-21.

Peygamberine itaat ederseniz, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."⁶³ denmektedir. Yani; "Teslim olduk, yani dil ile ikrar ettik."⁶⁴

Üçüncü vecih: İslam "Müslüman oldu." demektir.

Al-i İmrân suresinde şöyle denmektedir: (إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ) "Şüphesiz Allah katında din İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf, aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, bilsin ki Allah hesabı çok çabuk görendir."⁶⁵ Yani; "Bizzat İslam'ın kendisi." Demektir.⁶⁶

(وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ) "Kim, İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette ziyan edenlerden olacaktır."⁶⁷

عِبَادَةٌ İBADET

Bilin ki Kur'ân'da "İbadet" iki vecih üzere manası vardır.

Birinci vecih: İbadet "tevhid" anlamındadır.

Allah Kur'ân-ı Kerim'de Hûd suresinde şöyle buyuruyor: (وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأُوتُوا الْحِكْمَ لَقَدْ أُوتُوا إِكْرَامًا كَثِيرًا وَمَنْ يَتْلُكُم بِاللِّسَانِ غَيْرَ اتِّقَانٍ وَلَا عِلْمٍ وَلَا تَعْقُلٍ فَلَنْ نَحْمِلَهُمْ فِي شَيْءٍ وَلَا يُقْبَلُ مِنْهُمْ شَيْءٌ) "Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u gönderdik. Hûd şöyle dedi: "Ey kavmim! Allah'a kulluk (ibadet) edin. Ondan başka sizin hiçbir ilahınız yoktur. Siz, sadece iftira ediyorsunuz."⁶⁸ Yani; "Ey kavmim Allah'ı birleyin/tevhid edin." Yine aynı surede şöyle buyrulmaktadır:⁶⁹ (وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأُوتُوا الْحِكْمَ لَقَدْ أُوتُوا إِكْرَامًا كَثِيرًا وَمَنْ يَتْلُكُم بِاللِّسَانِ غَيْرَ اتِّقَانٍ وَلَا عِلْمٍ وَلَا تَعْقُلٍ فَلَنْ نَحْمِلَهُمْ فِي شَيْءٍ وَلَا يُقْبَلُ مِنْهُمْ شَيْءٌ) "Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka hiçbir ilahınız yok. O sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise ondan bağışlanma dileyin; sonra da ona tövbe edin.

⁶³ Hucurât Suresi, 49/14.

⁶⁴ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 21.

⁶⁵ Al-i İmrân, 3/19.

⁶⁶ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 21.

⁶⁷ Al-i İmrân, 3/85; Vücûhu'l-Kur'ân, s. 21.

⁶⁸ Hûd Suresi, 11/50.

⁶⁹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 201.

Şüphesiz Rabbim yakındır ve dualara cevap verendir. ⁷⁰ Yani ;
"Allah'ı birleyin ve ondan korkun. Ona hiç bir şeyi ortak
koşmayın." anlamına gelir.⁷¹

Nuh suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (أَنْ اٰغْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوْهُ وَاطِيعُوْنَ) "Allah'a **kulluk** edin; O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin;"⁷² Yani; "Allah'ı birleyin ve ondan korkun." buyrulmaktadır.⁷³

İkinci vecih: İbadet "taat/ibadet etmek/boyun eğmek" anlamına gelir.

Kasas suresinde şöyle buyrulmaktadır: (قَالَ الَّذِيْنَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِيْنَ اٰغْوَيْنَاۤ اَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا اَغْوَيْنَا تَبَرَّأْنَا اِلَيْكَ مَا كَانُوْا اِيَّاۤنَا يٰعْبُدُوْنَ) "Haklarında azap hükmü gerçekleşenler, "Ey Rabbimiz! İşte şunlar bizim azdırdıklarımızdır. Kendimiz azdığımız gibi onları da azdırdık. Şimdi de onlardan uzaklaşıp sana döndük. Zaten (gerçekte) onlar bize **ibadet etmiyorlardı/tapmıyorlardı/itaat etmiyorlardı/boyun eğmiyorlardı**" diyeceklerdir."⁷⁴ Yani; "Şirkte itaat/ibadet ediyorlar." Anlamına gelmektedir.⁷⁵

Sebe' suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيْعًا) "O gün Allah onların hepsini toplayacak ve meleklerle soracak: "Bunlar mıydı size **tapmakta/ibadet etmekte olanlar?**"⁷⁶ Yani; "Yani onlar mı size şirk içinde ibadet ediyorlardı." ⁷⁷ Aynı surede şöyle buyrulmaktadır: (قَالُوْا سُبْحٰنَكَ اَنْتَ وَلِيْنَا مِنْ دُوْنِهِمْۙ بَلْ كَانُوْا يٰعْبُدُوْنَ الْجِنَّۙ اَكْثَرُهُمْ) (Melekler) derler ki: "Seni eksikliklerden uzak tutarız. Onlar değil, sen bizim dostumuzsun. Hayır, onlar cinlere **ibadet ediyorlardı**. Onların çoğu cinlere inanıyordu." ⁷⁸ Yani; "İbadetlerinde şeytana uyuyorlar/itaat ediyorlar." Demektir.⁷⁹

Yasin suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يٰۤاٰدَمُ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطٰنَۙ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ) "Ey ademoğulları! Ben size, **şeytana kulluk/ibadet etmeyin**. Çünkü o sizin için apaçık bir

⁷⁰ Hûd Suresi, 11/61.

⁷¹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 201.

⁷² Nuh Suresi, 71/3.

⁷³ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 201.

⁷⁴ Kasas Suresi, 28/63.

⁷⁵ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 201.

⁷⁶ Sebe' Suresi, 34/40.

⁷⁷ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 201.

⁷⁸ Sebe' Suresi, 34/41.

⁷⁹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 201-202.

düşmandır. Bana kulluk/ibadet edin. İşte bu dosdoğru yoldur, diye emretmedim mi?" " 80 Yani; "Ona asla itaat/ibadet etmeyin." 81

زكوة ZEKÂT

Bilin ki Kur'ân-ı Kerimde iki vecih üzere anlamı vardır:

Birinci vecih: Zekat " mal varlıklarından ödenmesi vacip olan kısma denir."

Allah teâla Kur'ân-ı Kerim'de Bakara suresinde şöyle buyuruyor: (وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ) "Namazı tam kılın, **zekâtı** hakkıyla verin, rükû edenlerle beraber rükû edin." 82 Yani; "Zekâtı nakit/para olarak değil, **bizzat kendisini**" vermektir. 83

Lokman suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ) "Onlar; namazı dosdoğru kılan, **zekâtı** veren kimselerdir. Onlar ahirete de kesin olarak inanırlar." 84 Bu mana Kur'ân-ı Kerimde çoktur. 85

İkinci vecih: Zekât "iyilik yapmak" anlamındadır.

Kehf suresinde şöyle buyrulmaktadır: (فَارَدْنَا أَنْ يُبَدِّلَهُمَا رَبُّهُمَا) "Böylece, Rablerinin onlara, bu çocuğun yerine **daha hayırlı** ve daha merhametli bir çocuk vermesini diledik." 86 Yani; "Daha doğru/ daha uygun/ daha salih/ daha hayırlı olarak (vermek)" demektir. 87

دعاء DUA

Bilin ki Kur'ân-ı Kerim'de altı vecih üzere manası vardır:

Birinci vecih: Dua "söylemek" anlamındadır.

Allah teâlâ Kur'ân-ı Kerimde A'raf suresinde şöyle buyuruyor: (فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بِأَسَنَّا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّنَا كُنَّا ظَالِمِينَ) "Azabımız kendilerine geldiğinde, "(Biz bunu hak ettik.) Gerçekten biz zalimler olmuştuk" demekten başka **söyleyecekleri**

80 Yasin Suresi, 36/60.

81 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 202.

82 Bakara Suresi, 2/43.

83 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 122.

84 Lokman Suresi, 31/4.

85 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 122.

86 Kehf Suresi, 18/81.

87 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 122.

kalmamıştı.”⁸⁸ Yani; “Azabımız onlara geldiğinde onların söyleyeceği bir şey/bir söz yoktu.”⁸⁹

Yunus suresinde de şöyle buyrulmaktadır: **دَعْوَاهُمْ فِيهَا** (Bunların oradaki duaları, "Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah'ım!", aralarındaki esenlik dilekleri, "selâm"; **dualarının sonu** ise, "Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur" sözleridir.”⁹⁰ Yani; cennette canları yemek istediğinde sözleri “Allah’ım seni bütün noksanlıklardan tenzih ederiz” demeleridir.”⁹¹

Enbiya suresinde de şöyle buyrulmaktadır: **فَمَا زَالَتْ تِلْكَ** (Biz onları biçilmiş ekin, sönmüş ateş gibi yapıncaya kadar bu **feryatları** devam etti. ”⁹² Yani; “Biz kendilerini, kurumuş haldeki biçilmiş ekine çevirinceye kadar bu feryatları sürüp gider.” Demektir.⁹³

İkinci vecih: Dua “tapmak/ibadet etmek” anlamına gelir.

En’âm suresinde Allah teâlâ şöyle buyuruyor: **قُلْ أَدْعُوا مَنْ** (دُونَ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِدِّهِنَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ أَصْحَابٌ يُدْعَوْنَ إِلَى الْهُدَىٰ انْتِنًا قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ فَمَا لَمْ يَكُنْ لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مَوْلَىٰ يُدْعَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) “De ki: "Allah'ı bırakıp da bize faydası olmayan, zararı da dokunmayan şeylere **mi tapalım?** Allah bizi hidayete kavuşturduktan sonra gerisin geri (şirke) mi döndürülelim? Arkadaşları ‘bize gel!' diye doğru yola çağırdıkları halde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşıp şeytanların ayarttığı kimse gibi mi (olalım)?" De ki: "Hiç şüphesiz asıl doğru yol Allah'ın yoludur. Bize âlemlerin Rabbine boyun eğmek emrolundu.”⁹⁴ Yani; “Allah’ın dışındakilere **mi tapalım.**” Demektir.⁹⁵

Yunus suresinde de şöyle buyrulmaktadır: **وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ اللَّهِ** (يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَدْعُوْا مَعَالِيْهِ سُبْحٰنَ الَّذِيْ سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ مَجْرٰٓغًا وَاللَّهُ يَخْتَارُ) “Yine bana şöyle emredildi: "Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Sakın Allah'a ortak koşanlardan olma. Allah'ı bırakıp da sana ne

⁸⁸ A’raf Suresi, 7/5.

⁸⁹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 98.

⁹⁰ Yunus Suresi, 10/10.

⁹¹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 98.

⁹² Enbiya Suresi, 21/15.

⁹³ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 98.

⁹⁴ En’âm Suresi, 6/71.

⁹⁵ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

fayda ve ne de zarar verebilecek olan şeylere **yalvarma**. Eğer böyle yaparsan, şüphesiz ki sen zâlimlerden olursun."96 Yani; "Allah'ın dışındakilere ibadet etmeyin." Demektir.97

Kasas suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) "Sen Allah ile beraber başka bir ilaha **ibadet etme**. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. Onun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz."98 Yani; "Allah ile beraber başka tanrıya ibadet etme(tapma)." demektir.99

Ankebut suresinde de: (إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْتَانًا وَمَتَلَلُونَ إِفكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) "Siz Allah'ı bırakıp birtakım putlara **tapıyor**, asılsız sözler uyduruyorsunuz. Bilmelisiniz ki, Allah'ı bırakıp da **tapıklarınız**, size rızık veremezler. O halde rızık Allah katında arayın. O'na **kulluk edin** ve O'na şükredin. Ancak O'na döndürüleceksiniz."100 buyrulmaktadır. Yani; "Siz Allah'ı bırakıp bir takım putlara tapıyorsunuz/ibadet ediyorsunuz." demektir.101

Lokman suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنْ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ) "Bu böyledir. Çünkü Allah hakkın ta kendisidir, onu bırakıp da **tapıkları** ise bâtıldır. Şüphesiz Allah yücedir, büyüktür."102 Yani; "İbadet ettikleri" Bu mana Kur'ân-ı Kerim'de çoktur.103

Üçüncü vecih: Dua "birine seslenmek" anlamına gelmektedir.

Enbiya suresinde şöyle buyrulmaktadır: (قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ) "De ki: "Ben sizi ancak vahy ile uyarıyorum." Ama sağırlar uyarıldıkları vakit **çağırısı** işitmezler."104 Yani; "Seslenmek" demektir.105

96 Yunus Suresi, 10/106.

97 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

98 Kasas Suresi, 28/88.

99 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

100 Ankebût Suresi, 29/17.

101 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

102 Lokman Suresi, 31/30.

103 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

104 Enbiya Suresi, 21/45.

105 Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

Fatır (Tiflisi “melaike suresi” diyor) suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (إِنَّ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ) “Eğer onları (putları) çağırırsanız, sizin çağırmanızı işitmezler. Faraza işitseler bile, size cevap veremezler. Kıyamet günü de sizin ortak koşmanızı reddederler. (Bu gerçeği) sana, her şeyden haberi olan (Allah) gibi hiç kimse haber veremez.”¹⁰⁶ Yani; “Sizin çağırınızı/duanızı işitmediler.”¹⁰⁷

Kamer suresinde ise şöyle buyrulmaktadır: (فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانتَصِرْ)¹⁰⁸ “O da Rabbine, "Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et" diye **dua etti**.” Yani; “Rabbine nida etti.”¹⁰⁹

Yine aynı surede şöyle buyrulmakta: (فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نَّكَرٍ) “O halde sen de onlardan yüz çevir. Onlar, o davetçinin (İsrafil'in benzeri görülmemiş) bilinmedik (korkunç) bir şeye çağırıldığı gün, gözleri düşmüş bir halde dağılmış çekirgeler gibi kabirlerden çıkarlar.”¹¹⁰ Yani; “Nida edenin seslendiği gün” demektir. Bu mana Kur'ân-ı Kerim'de çoktur.¹¹¹

Dördüncü vecih: Dua “yardım istemek” anlamındadır.

Bakara şuresinde denir ki: (وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) “Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında şüphede iseniz, haydin onun benzeri bir sûre getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi çağırın (ve bunu ispat edin).”¹¹² Yani; “Allah'a ortak koştuklarınızdan yardım alın.” demektir.¹¹³

Yunus şuresinde ise: (أَمْ يَقُولُونَ افْتَرِيَهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَن اسْتَطَعْتُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) “Yoksa onu (Muhammed kendisi) uydurdu mu diyorlar? De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi siz de onun benzeri bir sûre getirin ve Allah'tan başka,

¹⁰⁶ Fatır Suresi, 35/14.

¹⁰⁷ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

¹⁰⁸ Kamer Suresi, 54/10.

¹⁰⁹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

¹¹⁰ Kamer Suresi, 54/6.

¹¹¹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

¹¹² Bakara Suresi, 2/23.

¹¹³ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 99.

çağırabileceğiniz kim varsa onları da yardıma çağırın."¹¹⁴ Yani; "Yardım isteyiniz." denmektedir.¹¹⁵

Mümin suresinde de: وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذُرِّيَّتِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ) Firavun dedi ki: "Bırakın beni Mûsâ'yı öldüreyim. (Faydası olacaksa) Rabbini **yardıma çağırın!** Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum."¹¹⁶ Yani; "Elbette Rabbinden yardım istesin." buyrulmaktadır.¹¹⁷

Beşinci vecih: Dua "Sormak/istemek" anlamına gelmektedir.

Bakara suresinde şöyle buyrulmaktadır: (قَالُوا ادْع لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِعْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فافعلوا مَا تُمَرُونَ) "Bizim için Rabbine **dua et** de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın." dediler. Mûsâ şöyle dedi: "Rabbim diyor ki: O, ne yaşlı, ne körpe, ikisi arası bir sığırdır. Haydi emrolduğunuz işi yapın."¹¹⁸ Yani; "Rabbinden bizim için iste." demektir.¹¹⁹

Kehf suresinde ise: (وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا) (Ey Muhammed!) Allah'ın, "Ortağım olduklarını iddia ettiklerinizi çağırın" diyeceği, **onların da çağıracakları**, fakat kendilerine (çağırdıklarının) cevap vermeyecekleri ve bizim de aralarına bir uçurum koyacağımız günü hatırla!"¹²⁰ Yani; "İlah oldukları sebebiyle onlardan istediler. Onlar da ilah olmalarına rağmen cevap vermediler/isteklerine karşılık vermediler." buyrulmaktadır.¹²¹

Altıncı vecih: Dua "istemek/dilemek" anlamına gelmektedir.

A'raf suresinde şöyle buyrulmaktadır: (وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْع لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لِنُنْزِلَ عَلَيْكَ مِنَ السَّمَاءِ مَائِدًا وَنُلْقِيَ الْكُفْرَ وَالكُفْرَانَ) "Üzerlerine azap çökünce, "Ey Mûsâ! Rabbinin sana verdiği söz uyarınca bizim için **dua et**. Eğer azabı üzerimizden kaldırırsan, mutlaka sana inanacağız ve İsrailoğullarını seninle

¹¹⁴ Yunus Suresi, 10/38.

¹¹⁵ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 100.

¹¹⁶ Mümin Suresi, 40/26.

¹¹⁷ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 100.

¹¹⁸ Bakara Suresi, 2/68.

¹¹⁹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 100.

¹²⁰ Kehf Suresi, 18/52.

¹²¹ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 100.

birlikte elbette göndereceğiz" dediler."¹²² Yani; "Rabbinden bizim için iste." demektir.¹²³

Mümin suresinde ise şöyle buyrulur: وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ (وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ) "Ateşte olanlar cehennem bekçilerine, "Rabbimize **yalvarın** da (hiç değilse) bir gün bizden azabı hafifletsin" derler."¹²⁴ Yani; "Rabbinizden isteyiniz veya Rabbinizden talep ediniz ki" (يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ)¹²⁵ "Bir günlüğüne de olsa azabımızı hafifletir." şeklinde buyrulmaktadır.¹²⁶ Yine aynı surede : (وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ) "Rabbiniz şöyle dedi: "Bana dua edin, duânıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir."¹²⁷ Yani; "Benden isteyin ben de vereyim." buyrulmaktadır.¹²⁸

دِينٌ DİN

Bilin ki Kur'ân-ı Kerim'de yedi vecih üzere manası vardır:

Birinci vecih: Din "tevhid" anlamındadır.

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de Al-i İmran suresinde şöyle buyuruyor: (إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا (إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ) "Şüphesiz Allah katında **din** İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf, aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerini inkar ederse, bilsin ki Allah hesabı çok çabuk görendir."¹²⁹ Yani; "Allah katında tevhid İslam'dır." demektir.¹³⁰

Ankebut suresinde de: (فَإِذَا رَكبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَاؤُا اللَّهِ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ) "Gemiye bindikleri zaman **dini** Allah'a has kılarak O'na dua ederler. Onları kurtarıp karaya çıkardığı

¹²² A' raf Suresi, 7/134.

¹²³ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 100.

¹²⁴ Mümin Suresi, 40/49.

¹²⁵ Mümin Suresi, 40/49.

¹²⁶ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 100.

¹²⁷ Mümin Suresi, 40/60.

¹²⁸ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 100.

¹²⁹ Al-i İmran Suresi, 2/19.

¹³⁰ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 100.

zaman ise bir de bakarsın ki, Allah'a ortak koşuyorlar.”¹³¹ Yani; “Tevhid onadır.” denmektedir.¹³²

Zümer suresinde ise: (إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ (الرَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ زِنَا عَدَابُهَا مَا يَشَاءُ اللَّهُ لَئِن كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَأْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ) “Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz sopa vurun; Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dininde (hükümlerini uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir gurup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun. ”¹³³ Yani; “Tevhid onun içindir.” buyrulmaktadır. Bu mana Kur'ân-ı Kerim'de çoktur.¹³⁴

İkinci vecih: Din “hakemlik yapmak/hüküm vermek” anlamına gelir.

Kur'ân-ı Kerim'de Nur suresinde şöyle buyrulmaktadır: (الرَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ زِنَا عَدَابُهَا مَا يَشَاءُ اللَّهُ لَئِن كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَأْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ) “Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz sopa vurun; Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dininde (hükümlerini uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir gurup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun. ”¹³⁵ Yani; “Allah'ın zina edene karşı verdiği hükümde...” demektir.¹³⁶

Üçüncü vecih: Din “hakimin emrini yerine getirmek ve itaat etmek” anlamına gelir.

Tevbe suresinde şöyle buyrulmaktadır: (قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ بَيْنَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ قَاتِلُوا كَيْفَ كَفَرُوا) “Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyen, Allah'ın ve Resûlünün haram kıldığını haram saymayan ve hak din İslam'ı din edinmeyen kimselerle, küçülerek (boyun eğerek) kendi elleriyle cizyeyi verinceye kadar savaşın.”¹³⁷ Yani; “Hakk'a itaat etmeyenler” demektir.¹³⁸

Dördüncü vecih: Din “ödül ve ceza/mükafat” anlamına gelir.

¹³¹ Ankebut Suresi, 29/65.

¹³² Vücûhu'l-Kur'ân, s. 100.

¹³³ Zümer Suresi, 39/2.

¹³⁴ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 101.

¹³⁵ Nur Suresi, 24/2.

¹³⁶ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 101.

¹³⁷ Tevbe Suresi, 9/29.

¹³⁸ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 101.

Şuarâ' suresinde şöyle buyrulmaktadır: (وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يُغْفَرَ لِي "O, hesap gününde, hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur."¹³⁹ Yani; "Ceza günü" demektir.

Saffat suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَذَا "Söyle diyecekler: "Vay başımıza gelene! Bu beklenen ceza günüdür."¹⁴⁰ Yani; "Ceza günü" demektir.

Mutaffifin suresinde de: (الَّذِينَ يُكْذِبُونَ بَيُّومِ الدِّينِ) "O gün yalanlayanların; hesap ve ceza gününü yalanlayanların vay haline!"¹⁴¹ Yani; ""Ceza günü" demektir. Fatıha Suresinde de aynı "Ceza günü" anlamında: (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ) "Ödül ve ceza gününün tek hâkimi."¹⁴² şeklinde ifade edilmiştir.¹⁴³

Beşinci vecih: Din "Hesap" anlamına gelmektedir.

Tevbe suresinde şöyle buyrulmaktadır: (إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلَمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ) "Şüphesiz Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısında, Allah katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. İşte bu Allah'ın dosdoğru kanunudur. Öyleyse o aylarda kendinize zulmetmeyin. Fakat Allah'a ortak koşanlar sizinle nasıl topyekûn savaşıyorlarsa, siz de onlarla topyekûn savaşın. Bilin ki Allah, kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir."¹⁴⁴ Yani; "O doğru olan hesaptır" demektir.¹⁴⁵

Nur suresinde ise şöyle buyrulmaktadır: (يَوْمَئِذٍ يُؤْفِكُهُمُ اللَّهُ دِينَهُمْ "O gün Allah onlara kesinleşmiş cezalarını tastamam verecek ve onlar Allah'ın apaçık bir gerçek olduğunu bileceklerdir."¹⁴⁶ Yani "hak ettikleri hesap" demektir.¹⁴⁷

Altıncı vecih: Din "huy, âdet, karakter" anlamlarına gelir.

Kur'ân-ı Kerimde Yusuf suresinde şöyle buyrulmaktadır: (فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ

¹³⁹ Şuarâ' Suresi, 26/82.

¹⁴⁰ Saffat Suresi, 37/20.

¹⁴¹ Mutaffifin Suresi, 83/11.

¹⁴² Fatıha Suresi, ¼.

¹⁴³ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 101.

¹⁴⁴ Tevbe Suresi, 9/36.

¹⁴⁵ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 101.

¹⁴⁶ Nur Suresi, 24/25.

¹⁴⁷ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 101.

لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ)
"Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz Yûsuf'a böyle bir plan öğrettik. Yoksa kralın **kanunlarına** göre kardeşini alıkoyamazdı. Ancak Allah'ın dilemesi başka. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır."¹⁴⁸ Yani; "Melikin/Kralın âdeti" demektir.¹⁴⁹

Yedinci vecih: Din "din, mezhep, yol" anlamlarına gelir.

(هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينٍ) Saff suresinde şöyle buyrulur: "O, kendisine ortak koşanlar hoşlanmasa da, dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir."¹⁵⁰ Yani; "Bizzat İslam dininin kendisi" demektir.¹⁵¹

Lem yekün¹⁵² / Beyyine suresinde de şöyle buyrulmaktadır: (وَمَا أَمْرًا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ خُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ)¹⁵³ Halbuki onlara, ancak **dini** Allah'a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru **dindir.** "

Kafirun suresinde de: (لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ) "Sizin dininiz size, benim dinim de banadır."¹⁵⁴ Yani; "Bizzat İslam dininin kendisi" demektir. Bu mana Kur'ân-ı Kerim'de çoktur.¹⁵⁵

فَرَض FARZ

Kur'ân-ı Kerim'de beş vecih manası vardır:

Birinci vecih: Farz "vacip kılmak/etmek" anlamına gelir.¹⁵⁶

Bakara suresinde Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır: (الْحَجَّ أَشْهَرُ مَعْلُومَاتٍ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفْتٌ وَلَا فُسُوقٌ وَلَا جِدَالٌ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا

¹⁴⁸ Yusuf Suresi, 12/76.

¹⁴⁹ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 101.

¹⁵⁰ Saf Suresi, 61/9.

¹⁵¹ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 102.

¹⁵² Müellifin ifadesidir.

¹⁵³ Beyyine Suresi, 98/5.

¹⁵⁴ Kâfirûn Suresi, 109/6.

¹⁵⁵ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 102.

¹⁵⁶ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

“Hac (ayları), bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca **başlarsa**, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma)'dır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.”¹⁵⁷ Yani; “Kim o aylarda kendine (niyet ederek) Haccı farz kıldıysa” demektir.¹⁵⁸

(وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلْعَفْوِ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) Yine aynı surede: Eğer onlara mehir **tespit eder** de kendilerine el sürmeden boşarsanız, **tespit ettiğiniz** mehrin yarısı onlarındır. Ancak kadının, ya da nikah bağı elinde bulunanın (kocanın, paylarından) vazgeçmesi başka. Bununla birlikte (ey erkekler), sizin vazgeçmeniz takvaya (Allah'a karşı gelmekten sakınmaya) daha yakındır. Aranızda iyilik yapmayı da unutmayın. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.”¹⁵⁹ Yani; “Vacip kıldıgınız” demektir.¹⁶⁰

Ahzâb şuresinde de şöyle buyrulmaktadır; (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَعْلَمْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي آتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا آفَاءَ اللَّهِ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لَكَيْلًا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا) Ey Peygamber! Biz sana mehirleri verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak verdiklerinden elinin altında bulunan kadınları; seninle beraber hicret eden, amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını ve teyzelerinin kızlarını sana helal kıldık. Ayrıca, diğer mü'minlere değil de, sana has olmak üzere, mehirsiz olarak kendini Peygamber'e bağışlayan, Peygamber'in de kendisini nikahlamak istediği herhangi bir mü'min kadını da (sana helal kıldık.) Mü'minlere eşleri ve sahip oldukları cariyeleri hakkında **farz kıldıgımız** şeyleri elbette bilmekteyiz. Bütün bunlar, sana herhangi bir zorluk olmaması içindir. Allah çok

¹⁵⁷ Bakara Suresi, 2/197.

¹⁵⁸ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 220.

¹⁵⁹ Bakara Suresi, 2/237.

¹⁶⁰ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 220.

bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”¹⁶¹ Yani; “Eşleri konusunda onlara vacip kıldığımız” demektir.¹⁶²

İkinci vecih: Farz, “Belli etmek, gözükmek, açıklamak” anlamlarına gelir.¹⁶³

Nur suresinin ilk ayetinde şöyle buyrulmaktadır: (سُورَةٌ) “Bu, bizim indirdiğimiz ve (hükümlerini) farz kıldığımız bir sûredir. Düşünüp öğüt almanız için onda apaçık âyetler indirdik.”¹⁶⁴ Yani; Biz onu açıkladık” demektir.¹⁶⁵

Tahrim/müteharrim¹⁶⁶ suresinde ise şöyle buyrulmaktadır: (قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلِيكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) “Allah (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmayı (ve kefarete ödemeyi) size meşru kılmıştır. Allah sizin yardımcınızdır. O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”¹⁶⁷ Yani; “Allah yeminlerinizin kefareti size açıklamıştır.” demektir.¹⁶⁸

Üçüncü vecih: Farz, “helal kılmak/etmek” anlamına gelir.¹⁶⁹

Ahzâb suresinde Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: (مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا) “Allah'ın, kendisine farz kıldığı şeyleri yerine getirmesi konusunda peygambere bir darlık yoktur. Daha önce gelip geçen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Allah'ın emri kesinleşmiş bir hükümdür.”¹⁷⁰ Yani; “Allah'ın ona helal kıldığı şeyde” demektir.¹⁷¹

Dördüncü vecih: Farz, “Aşağı göndermek, aşağı indirmek, aşağı yollamak” anlamlarına gelir.¹⁷²

Kasas suresinde şöyle buyrulmaktadır: (إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ)

¹⁶¹ Ahzâb Suresi, 33/50.

¹⁶² Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

¹⁶³ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

¹⁶⁴ Nur Suresi, 24/1.

¹⁶⁵ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

¹⁶⁶ Müellifin ifadesi

¹⁶⁷ Tahrim Suresi, 66/2.

¹⁶⁸ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

¹⁶⁹ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

¹⁷⁰ Ahzâb Suresi, 33/38.

¹⁷¹ Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

¹⁷² Vücuhu'l-Kur'ân, s. 220.

"Kur'an-ı sana **farz** kılan Allah, şüphesiz seni dönülecek bir yere döndürecektir. De ki: "Rabbim hidayetle geleni ve apaçık bir sapıklık içinde olanı daha iyi bilir.""¹⁷³ Yani; "Kur'ân'ı sana indiren" demektir.¹⁷⁴

Beşinci vecih: Farz, "yapılması zorunlu kılınmış" anlamına gelir.¹⁷⁵

Nisa suresinde Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: (يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي) أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَّاتِ فَإِن كُن نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَمْ يَكُن لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَتُهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دِينِ آبَاؤِكُمْ وَآبْنَاؤِكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيْهِمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا)¹⁷⁶ Allah size, çocuklarınız (ın alacağı miras) hakkında, erkeğe iki dişinin payı kadarını emreder. (Çocuklar sadece) ikiden fazla kız iseler, (ölenin geriye) bıraktığının üçte ikisi onlarıdır. Eğer kız bir ise (mirasın) yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, geriye bıraktığı maldan, ana babasından her birinin altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da (yalnız) ana babası ona varis oluyorsa, anasına üçte bir düşer. Eğer kardeşleri varsa anasının hissesi altıda birdir. (Bu paylaşırma, ölenin) yapacağı vasiyetten ya da borcundan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan, hangisinin size daha faydalı olduğunu bilemezsiniz. Bunlar, Allah tarafından **yapılması zorunlu kılınmıştır**. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. "Yani; "Ailesi için taksim edilen/bölünen miraslar" demektir.¹⁷⁷

(إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَاةِ فُلُوبِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ) الله وَإِنِ السَّبِيلَ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) Sadakalar (zekatlar), Allah'tan **bir zorunluluk** olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. "¹⁷⁸

¹⁷³ Kasas Suresi, 28/85.

¹⁷⁴ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 221.

¹⁷⁵ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 221.

¹⁷⁶ Nisa Suresi, 4/11.

¹⁷⁷ Vücûhu'l-Kur'ân, s. 221.

¹⁷⁸ Tevbe Suresi, 9/60.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerim'in nüzulünden itibaren onu anlamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Vücûhu'l-Kur'ân adıyla yapılan çalışmalar da bu bağlamda en önemli çalışmalar sayılmaktadır. Genel itibariyle bu konuda Arapça olarak yazılan eserler yanında diğer dillerde de eserler verilmiştir. Bunlardan biri Hubeyş et.-Tiflîsî'nin Farsça yazmış olduğu "Vücûhu'l-Kur'ân" adlı eseridir.

Bu eseri diğerlerinden ayıran özellik sadece kelimenin geçtiği âyetin ilgili kısmını almış olması, önce Farsça anlamını verip sonra âyeti zikretmesi, ardından Arapça olarak ne anlama geldiğini belirtmesidir. Sözlük düzeninde harf sırası ile ve kendi önemseydiği kelimeleri vermiş olması ayrı bir fark oluşturmaktadır. Verdiği âyetler nezâir bağlamında ele alınabilecek türden kelimeleri de içermiş olması ayrı bir özellik katmaktadır.

Ebu'l-Fazl Hubeyş et-Tiflîsî'nin Farsça yazılmış olan bu eseri, Kur'ân kelimeleri ve tefsiri, diğer bir ifadeyle "Vücûhu'l-Kur'ân" bağlamında çalışma yapanlar için güzel bir kaynaktır. Bu nedenle eserin önemi daha da artırmaktadır.

KAYNAKÇA

Kur'ân- Kerîm

Ateş, Ahmet, "Hicrî VI-VIII. (XII-XIV) Arasında Anadolu'da Farsça Eserler", *Türkiyat Mecmuası*, I-VIII, C. 8 , Sayı 2 , Oca 1945.

Buhârî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İsmail, "Sahîh-u'l-buhârî" Çağrı Yayınları, I-VIII, Fedâilu'l-Kur'ân, 6; Müsâfirûn, 276;

Et-Tiflîsî, Ebü'l-Fazl Bedüzzamân Kemâlüddîn Hüseyin Hubeyş b. İbrâhîm b. Muhammed, *Vücûhu Kur'an adlı eserinin mukaddimesi*, (Tahkik: Mehdi Muhakkik), 1340.

Fîrûzâbâdî, Ebu't-Tahir, Mecduddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed, *Besa'iru zevi't-temyîz fî letâ'ifi'l-kitabi'l- 'azîz, Dâru'l-Kutubi'l-Misriyye, Kahire, nşr. Muhammed Ali en-Neccar 1383-1 3891, ve Abdülhallm et-Tahavi Kahire 1390/ 1970ı 963- 1969, I-VI, V/166-167;*

Katip Çelebi, Hacı Halife Mustafa b. Abdillâh, *Keşfu'z-Zunûn 'an esâmî'l-Kutub ve'l-funûn*, I-II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1941.

İbni Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mukrim b. Ali b. Ahmed, *Lisanu'l-arab*, I-XVIII, Beyrut, 2002;

İbnu'l-Esîr, Mecduddîn Ebu's-Se 'âdât, el-Mubârek b. Muhammed el-Cezerî, en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs, I-V, (thk. Tâhir Ahmed Zâvî- Mahmud Muhammed et-Tenâhî), Beyrut, 1965.

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed, *Nüzhetü'l-ayünî'n-nevâzir fî 'ilmi'l-vücûh ve'n-nezâ'ir*, (Thk. M. Abdülkerîm Kâzım er-Râzî Beyrut 1404/1984, 1405/1985.

İzgi, Cevat, "Hubeyş et-Tiflîsî" *DİA*,1998, XVIII.

Mukâtil b. Süleymân, Ebü'l-Hasen b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî, el-Vücûh ve'n-Nazâir, (Neşr. Ali Özek,) İstanbul 1993

Asım Efendi, *Kâmûs Tercümesi: ei-Okyânusu'l-basît fî tercemeti'l-Kâmûsî'l-muhît*, I-III

Özek, Ali, "Kur'ân'da İlmu'l-vucûh ve'n-Nazâir" *Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları III*, İstanbul 2002.

er-Râgıb el-İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal, *Müfredâtü elfâzî'l-Çur'ân (el-Müfredât fî garîbi'l-Çur'ân)*, tsz.

Zavalsız, Halit, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 2015, cilt: IV, sayı: 4, s. 63-92.